

Szeverszk ura volt, s kinek történetét udvari krónikás-énekmondók nyomán ismerhetjük. Egy hatalmas múltú népcsoport egyedülálló és páratlan kultúrája (ez utóbbi két jelzőt a világ minden kultúrájára érttem) köszönti e kötetben mindazokat, akik még hisznek a régmúltba,

s a varázslatos irracionálisba nyíló kapukban. Mert ez a könyv, nos, úgy hiszem, az.

DUKAY NAGY ÁDÁM

(Szerkesztette Petrovácz István,
Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 2003,
391 oldal, ármegjelölés nélkül)

Művészet

APÁTI-TÓTH SÁNDOR –
ZALÁN TIBOR:

Talált képek

Apáti-Tóth Sándor és Zalán Tibor közös kötete különleges olvasmányélményt jelenthet azok számára, akik a művészeti ágak párbeszéde iránt érdeklődnek. A *Talált képek* vékony határmezsgyén született: két különböző kifejezés mód, a fotóművészet és a költészet találkozik egy kérdésfeltevés kapcsán. Az időről és térről való gondolkozás indítja meg a külön térben és időben született képek és versek ciklusaiból építkező kötetet. Eleinte furcsának tűnhet a kötetkompozíció, de az olvasás során egységbe forrnak a fényképek és a versek, miközben a megismerés eszüközévé válnak.

Apáti-Tóth, mint a bevezetőben is írja, gyűjtögető ember. Ezekre a fényképekre (saját, korábban készített képeire) nagymamájának halottas ágyában bukkant. A fotóművészt a tér és az idő problematikája, az ábrázolhatatlan ábrázolása foglalkoztatta, hiszen a fotózás során, az exponálás pillanatában a jelen rögvést az idő tárgyává válik, és a múlt idő veszi át az uralmat. A különböző technikák, a képek játékból létrehozott alkotások érzékelhetővé teszik Apáti-Tóth szándékait: az idős asszony arcán lévő rovatkák és a fa kérgének egymásra hatása különleges időtlenségét mutatja meg az elmúlásnak. A *Talált képek* cím tehát egyfelől egy valós aktusra, a megtalálásra, másfelől a fotózás állandó „megtalálására” utal, melynek segítségével a valóság újra- és újraformálható. A több mint húsz éve készült képeket

Apáti-Tóth nem alkotja újra, hanem egy költő közreműködésével próbálja meg új jelentésekkel ellátni.

Zalán Tibor egy, a precízen megalkotott képekhez hasonlóan komoly megmunkálást igénylő formához nyúlt, a haikuhoz. A *Talált képek* cím Zalán esetében leginkább a költői képekre vonatkozatható, azon belül is a metaforára. Ahogy a fotókon ábrázolt tárgy, úgy a metafora is a valóság egy darabjának újraalkotása egy másik képben, ami különböző jelentésszinteket hoz létre. A rövid, tizenhét szótagos versekben csupán egy-egy kép felvillantására van lehetősége a költőnek. „Csak néhány mondat / életek és idők és / teremt és ábrázol” – írja *Repedés* című versében, rámutatva a haiku lényegére, amelyben minden szónak hangsúlyos szerepe van. A költemények a halált, az elmúlást tematizálják, hiszen ezáltal ragadható meg az idő és tér vége. Feltűnő a költői megszólalás személytelensége: nincs alany, csak állapot van, s egyedül a kötet vége felé jelenik meg a személyes szólam: „Lepergő levél / a kézfejemben. Ki írt, / s mit üzen velem?” (*Levél*) A személytelenség, az időtlenség és a téren kívüliség felszámolja a testtel rendelkező embert, míg a fényképeken látható fiatal nő és idős asszony a test átalakulására hívja fel figyelmünket.

A kötetet forgatva felmerül a kérdés: milyen különböző módokon írható le világunk a nyelv és a képek által? A két kifejezési forma természetesen nem függetleníthető egymástól,

így a *Talált képek* különböző olvasási (és nézési!) módokat kínál fel, miközben a képek segítségével elbeszélte történet válik hangsúlyosabbá, és alakít ki egy narratív szerkezetet. Bár a képeket és a verseket szerves egésznek kell tekinteniünk, a fényképek fokozatosan kiszakadnak ebből az egységből, visszatérnek az *Ősrobbanás előtti*re, majd a kötet a *Rorschach-teszt* címet viselő sorozattal zárul, ahol az olvasó (képnézegető?) már csak létrejövő érzéseit vetítheti ki rájuk. Nincs történet, sem tér, sem idő, csak olvasó, és egy kérdés (*Kétegy*) a legvégén: „Ha nem látok a / szavaid mögé vajon / te látsz-e engem?” Az egyetlen biztos pont, amely megmarad, a szöveg és az olvasó között kialakuló tér és időviszony, ennek következtében a befogadó válik meghatározóvá. Minden rá nehezedik: neki kell értelmeznie a képek és haikuk játékát, amihez igen kevés segítséget kap a szerzőktől, így különböző interpretációk alakulhatnak ki, saját élmények vetülhetnek rá a művekre.

VALUSKA LÁSZLÓ

(*Apáti Bt.*, *Cegléd*, 2003, 102 oldal, ármegjelölés nélkül)

Kötutaj

„Köztudott, hogy mindennek oka van, és ez az egyetemes igazság, de